

Okulöncesi ve İlköğretim Döneminde Çocuklara Yönelik Ses Eğitimi

Tülay Ekici¹

Dokuz Eylül Üniversitesi, Buca Eğitim Fakültesi Güzel Sanatlar Eğitimi Bölümü

Özet

Müzik eğitiminde genel olarak toplumların müzik kültürünün oluşturulması, geliştirilmesi ve çağdaş düzeyde ulusal müzik zevkinin yaygınlaştırılması hedeflenmektedir. Bu hedefin gerçekleştirilmesi yönünde, okulöncesi yüksek öğrenim sonuna kadar eğitimin her aşamasında, müzik dersine yönelik etkinliklerde amaç; öğrencilerin seslerini, işitme yeteneklerini, müzik yapma becerilerini ve yaratıcılıklarını artırarak, müziksel gelişimlerini sağlamaktır.

Örgün eğitimin temeli olan okulöncesi ve ilköğretim döneminde, müzik ders ve etkinliklerinin en önemlisi "ses eğitimi" dir. Ses eğitiminde, çocukların doğal seslerini, ses sağlığını koruyarak, en doğru şekilde kullanmalarını ve şarkı söylemekten zevk almalarını sağlamak temel amaçtır. Bu amacı gerçekleştirmede müzik öğretmenlerine önemli görev ve sorumluluklar düşmektedir. Bu bağlamda, müzik öğretmeni adaylarının gelecekte eğitimlerinden sorumlu oldukları öğrencilere yönelik; ses özellikleri, ses sağlığının korunması, şarkı repertuarı ve ses eğitimi yöntem ve teknikleri konularında yeterli eğitimden geçirilmeleri ve etkili bir ses eğitimi hizmeti verebilecek donanıma sahip olmaları, onlara sunulacak nitelikli bir eğitim anlayışıyla sağlanabilir. Bu nedenle, müzik öğretmenliği lisans programının bu açıdan işlevsel olması büyük önem taşımaktadır. Bu gerekçeler doğrultusunda araştırmanın amacı, okulöncesi ve ilköğretim döneminde çocuklara yönelik ses eğitiminin önemini ele alarak değerlendirmek ve önerilerde bulunmaktır.

Anahtar sözcükler: Okulöncesi, ilköğretim, çocuk, ses eğitimi

¹ E-Posta: tulay.ekici@deu.edu.tr

Voice Education For Children In Preschool And Primary Education Term

Abstract

Generally, in music education, creating a music culture for societies and spreading a national music taste in contemporary level are being aimed. Towards realizing this goal in every level from preschool to the end of higher education, the purpose of the activities in music lesson is to enhance students' voices, hearing abilities, musical skills, their creativity, and to provide their musical development.

In preschool and primary educations, which are the basis of formal education, the most important music activity and lesson is "voice training". In voice training, the main purpose is to provide children to use their natural voices, in the most accurate way with preserving their voice health and to provide them to enjoy from singing. Music teachers have an important task and responsibilities to realize this goal. In this context, an eligible education approach which will be offered to music teacher candidates can provide them to have a sufficient training and education in the subjects of voice properties, preserving voice health, song repertory, voice training methods and techniques and can provide them to be equipped in a way letting them give an effective voice training service to their future students. For this reason, music teacher undergraduate program's functionality is of great importance in this respect. In the light of these facts, the aim of the research is to assess the importance of the voice training for children in preschool and primary school period and to provide suggestions.

Key words: Preschool, primary education, child, voice education

GİRİŞ

Toplumların müzik kültürünün oluşturulması, geliştirilmesi ve çağdaş düzeyde ulusal müzik zevkinin yaygınlaştırılması, genel olarak müzik eğitiminin temel hedefleri arasındadır. Sun'a (1968) göre; bir toplumu oluşturan bireyler, genellikle okul eğitiminden geçtiği için, toplumların geleceği okullarda hazırlanmaktadır. Bu bağlamda, eğitsel müzik öğretimi, bir toplumun müzik yaşamının ve müzik geleceğinin temelidir. İnsan üzerindeki fizyolojik ve psikolojik etkileri nedeniyle insanı biçimlendiren ve davranışlarında değişiklik yaratabilen müzik, bu yönüyle toplumun iyiye ve ileriye yönelmesinde yardımcı bir öğe olabilmektedir (Say, 1996: s. 87).

Okul öncesi eğitim kurumlarından yüksekokul sonuna kadar eğitimin her aşamasında uygulanan müzik eğitimi etkinlikleri, öğrencilerin seslerini, işitme yeteneklerini, müzik yapma becerilerini ve yaratıcılıklarını arttırmak ve bu yolla müziksel gelişimlerini sağlamak amacıyla yapılmaktadır.

Okul müzik eğitiminin, “çocukluk çağı” ve “gençlik çağı” olmak üzere ikiye ayrıldığını belirten Koray’a (1951) göre; çocukluk ve gençlik çağlarının özellikleri, onlarla uğraşan eğitimcilere, üzerinde önemle durulması gereken birçok sorun yaratmaktadır (Say, 1996: s. 21). Bu nedenle, çocukluk ve gençlik döneminin fizyolojik ve psikolojik özelliklerinin bilinmesi, tüm alanlarda olduğu gibi, müzik eğitimi alanında da onlara nitelikli bir eğitimin sunulmasını kolaylaştırmaktadır.

Çocukluk, insan yaşamında bir gelişim dönemidir ve bu gelişim döneminin her evresini en iyi şekilde geçiren çocuk, yetişkinlikte en iyi ve en uygun yaşamı sürecektir. Bu nedenle, çocuklara, onları yaşama hazırlayan çevreyle ilişki kurmalarını sağlayacak toplumsal düşünme yöntemi kazandırılmalıdır (Guttek, 2001: 119).

Çocuğun doğuştan başlayarak, olgunlaşmaya ve ölüncüye kadar geçirdiği, anatomik, fizyolojik, psikolojik ve motorsal bir değişim ve olgunlaşma süreci olarak tanımlanabilen gelişim, olgunlaşma ve öğrenmenin birbirini tamamlayarak devam etmesi sonucu olmaktadır. Bu bağlamda, çocukların, zihinsel, duygusal, davranışsal, sosyal ve kültürel yönden gelişimleri için en etkili araç oyundur (Akandere, 2004: 9).

Çocuğun gelişimi ve eğitimi açısından oyunun önemi, çeşitli görüş ve yaklaşımlarla da desteklenmektedir. Örneğin; “Bireysel Psikoloji” anlayışının en temel ilkelerinden biri, her türlü ruhsal olayın, belirli bir amaç için yapılan bir hazırlık olarak görülebileceğidir. Ruhsal hayatın oluşumu içerisinde, bireyin isteklerinin gerçekleşebileceği bir gelecek için sürekli bir hazırlığın yapılması söz konusudur. Çocuğun hayatında oyun, gelecek için yapılan hazırlığı çok açık şekilde gösteren önemli bir olaydır. Ancak, oyunlar, anne-baba ve eğitimcilerin gelişigüzel fikirleri olarak değil, eğitime yardımcı olan ve çocuğun isteğini, hayal gücünü, yaşama anlayışını geliştiren araçlar olarak görülmelidir. Bir çocuğun herhangi bir oyuna yaklaşım biçimi, seçtiği ve önem verdiği oyunlar, çocuğun çevresine karşı tavırını, çevresiyle ilişkilerini ve diğer insanlarla kendisi arasında nasıl bir bağlantı kurmuş olduğunu dile getirmektedir. Bir çocuğu oynarken göz-

lemekle, hayat karşısındaki bütün tavrı görülebilir. Ancak, oyunun özel niteliği, yalnızca “gelecek hayata hazırlanma” kavramı ile açıklanamaz. Oyunlar, her şeyden önce toplum hayatı ile ilgili egzersizlerdir. Çocuğa, sosyal duygusunu tatmin etme ve gerçekleştirme olanağı sağlarlar. Aynı zamanda, çocuk oyunda kendini ifade edebilme olanağı da bulur. Oyunda az çok kendi başına hareket edebilen çocuğun başarısı, diğer çocuklarla olan ilişkisi ile desteklenir (Adler, 2003: 105-106).

Schiller (1965), estetiğin nesnesi olan “güzel” kavramını oyunda görmektedir. Güzellik, duyuşsal olanla, akılsal olanın uyumudur, aynı zamanda görünüş içerisindeki özgürlüktür. Duyuşsal bir insanı, ahlaksal bir insan yapmak için, onu önce estetik bir insan yapmak gerekir. Estetik insan ise, oyun içinde var olan özgür insandır (Turgut, 1992: 39). Oyun, bir çocuğun yaşamında en çok yer alan etkinliktir ve onun dış dünyaya açılan penceresidir. Oyun aracılığıyla çocukla kurulan ilişkiler, çocuk eğitimindeki en önemli ve etkili ilişkilerdir. Oyunlarda, özellikle sanat için gerekli olan hayal ve imgeleme gücüne ait etkinlikler kendini gösterir. Çocuk zorlama olmadan kendi istediği zaman ve zevk aldığı için oynar. Bu nedenle oyunlar, çocuktaki sevgi ve merak öğelerini de geliştirir. Oyun dili, çocuğun kendisini anlatmak ve dışı vurmak için kullandığı dolaylı bir dil olduğu için, çocuklarla iletişim kurmak için, onlarla birlikte ortak bir dünya yaratmak gerekir. Böylece onların değişmesi ve istenilen eğitimden yararlanabilmesi, oyun aracılığıyla mümkün olacaktır (Turgut, 1992: 41).

J.J. Rousseau 1780’de yayınladığı ve eğitime yeni bir yaklaşım önerdiği “Emile” adlı eserinde, yetişkin değerlerini çocuklara kabul ettirmeye çalışmayan, oyunlar ve zevk üzerine temellenmiş bir eğitimi önermiştir. Sonraki 200 yıl içinde Froebel, Pestalozzi, Montessori ve John Dewey gibi eğitim öncüleri de, oyunun ve yaratıcılığın eğitimdeki önemini savunmuşlardır. Onlara göre eğitim, çocukların doğal becerilerini ve kişiliklerinin gelişimini, akıllarını olduğu kadar, duyguları ve sezgilerinin gelişimini de yüreklendirmelidir. 1931’lerde İngiltere’de yayınlanan bir ilköğretim okulu raporunda da, eğitimin çocuğa bütünsel olarak bakması gerektiği belirtilmiştir. Rapor, oyunun, kendini ifadenin ve yaratıcı etkinliklerin önemini vurgulamaktadır. Buna göre, eğitim deneyimi, merak ve çocukların kendi güçlerini fark etmesinden başlamalıdır. Benzer bir yaklaşımla, doğalcı eğitim modelleri de bireyin eğitimi konusunda şu varsayımları ortaya koymuşlardır (Robinson, 2003: 182):

- Kişiyi bütünüyle eğitme: Eğitim, yalnızca akademik becerileri değil, duyguları, fiziksel gelişmeyi, ahlaki eğitimi ve yaratıcılığı da içeren süreçleri kapsamalıdır.
- Öznelik ve kendini ifade etme: Duyguları, ruhsal durumları, özel algılamaları keşfetmek ve ifade etmek, imgelemi çalıştırmak ve kendini ifade etmek oldukça hayati öğelerdir.
- Ortaya çıkarma: Öğretmenin görevi, her çocukta var olan kişiliği ortaya çıkarmak, çocuğun kendi özgün kişiliği içinde olgunlaşmasına izin vermek için gerekli eğitim ortamını ve koşulları sağlamaktır.

Nitelikli eğitimin en önemli özelliği, kişide imgeleme yetisini geliştirmeye yönelik olmasıdır. Bir yandan gözlem, diğer yandan düşünme ile ilgili olan imgelemede, sevdirmeye, meraklandırma, dolayısıyla araştırmaya yönelik itici bir güç bulunmaktadır. Birey, imgeleme gücüyle kişiliğini geliştirmekte ve yaratıcı olmaktadır. İmgelemenin canlı ve aktif olduğu bir eğitimde, öğretmen dersini bitirdikten sonra da, öğrenci konu ile ilgisini sürdürebilecektir. Sonuç olarak, "Nitelikli eğitim, öğrenciyi verilen programın ya da konunun üzerine çıkaran, onun hakkında düşündüren, imgeleme gücünü artıran ve spekülasyon yaptıran çocuk merkezli bir eğitim sistemidir" (Turgut, 1992: 146, 149).

Yukarıdaki açıklamalar ışığında, oyunun, çocukların eğitiminde bir araç olarak kullanılmasının son derece yararlı ve etkili olduğu söylenebilir. Temel eğitimde, çocuklar düşünerek değil, yaparak, yaşayarak yani deneyimlerle öğrenmektedirler. Bu bağlamda, iyi bir eğitimci, konuları oyunla ilişkilendirerek çocuklara çok şey öğretebilir. Ancak, oyun dikkati yoğunlaştırdığından, bir eğitim aracı olarak ilgi çekici olmalıdır ve çocuklar öğrenirken eğlenmelidirler.

Oyun, çocuklara yönelik müzik eğitiminde de, amaç yönünde etkili bir araç olarak kullanılabilir. Aynı zamanda, çocuk doğasına uygun özelliklere sahip olmaları nedeniyle, müzik ve oyun birlikte son derece etkili ve eğlenceli eğitim araçları olarak kullanılabilirler. Oyun ve müziğin çocuk gelişimi üzerindeki etkileri değerlendirildiğinde, bazı ortak özellikleri paylaştıkları görülebilir.

Genel olarak, çocuk oyunlarının amaçları şunlardır:

- Dikkati geliştirmek,

- Gördüğünü ifade edebilme alışkanlığı kazandırmak,
- Reaksiyon yeteneğini geliştirmek,
- Çabukluk kazandırmak,
- Karar verme yeteneği kazandırmak,
- Dengenin sağlanmasına yönelik becerileri geliştirmek,
- Gözlem yapabilme becerisini geliştirmek,
- Anadilini, kurallarına uygun şekilde kullanabilme becerisini geliştirmek,
- Başkaları ile olumlu ilişkiler kurabilme becerisini geliştirmek,
- Algılama yeteneğini geliştirmek (Akandere, 2004: 3).

Genel olarak, müziğin çocuk gelişimi üzerindeki etkileri şunlardır:

- Çocuğun, kendini ifade edebilme becerisini ve yaratıcılık zevkini geliştirir.
- Estetik duygusunu geliştirir.
- Motor gelişimi ile ritmik gelişimini sağlar.
- Ses ve dil gelişimine katkıda bulunur.
- Bilişsel gelişimine ve soyut düşünmesine katkıda bulunur.
- Sosyal ve grup becerileri kazandırır.
- Çocuğun, duygusal yönden rahatlamasını sağlayarak, gerginliğini azaltır ve böylece tedavi edici işlevini yerine getirir.
- Şarkı ve tekerlemeler yoluyla, okulöncesinde çocuğun dil gelişimine katkıda bulunur.
- Zihinsel, motor, sosyal beceri ve yeteneklerin gelişimine katkıda bulunur.

Çocuğun müziksel özellikleri genellikle çocukluk döneminin ilk yıllarından başlayarak belli olmaya başlar. Çocuklarda 2-6 yaşları arasında görülen özel müziksel belirtiler, en yüksek noktasına 10-11. yaşlarda ulaşır. 9-12 yaş arası dönem, müzik davranış bilimci ve öğretmenlerince müziksel yeteneklerin biçimlendirilmesi açısından çok önemli olduğundan, bu dö-

nemdeki müzik eğitimi özel bir anlam ve önem kazanmaktadır. Çocukların müziksel gelişimi 12-13 yaşlara kadar kolay ve sağlıklı bir şekilde izlenebilir. Çünkü bu yaşlara kadar olan dönemdeki müziksel gelişimde, bireyler arası benzerlikler ağır basar. Bu nedenle, bu dönemdeki müzik eğitimi, bireyler arası benzerlikler üzerine kurulur. Çocukların müziksel gelişiminde, yaş küçüldükçe benzerlikler, yaş büyüdükçe farklılıklar artar. Bu durum, çocukların müzik eğitiminde belirli yaş gruplarına yönelik düzenleme ve uygulamalarda önemlidir (Uçan, 1997: 16).

Müzik eğitimi temelde bireyi; fiziksel, zihinsel ve ruhsal yönlerden geliştirmeye, içinde yaşadığı doğal, toplumsal ve kültürel çevreyle uyumlu ve duyarlı olmasını sağlamaya yönelik davranış değişiklikleri oluşturmayı amaçlamaktadır. Bu bağlamda, okul müzik eğitiminde, çocuğun doğasına uygun ve onu geliştirmeye yönelik nitelikli eğitim anlayışının sağlanması önemlidir. Müzik dersi, özelliği gereği aktif, eğlenceli ve yaratıcı bir ders olduğu için, bu özelliklerinden yararlanılmalıdır. Merrill'e (2002) göre; bir öğretmen, müzik dersi etkinliklerinde, çocukların kendi seslerini, işitme yeteneklerini, zihinlerini ve bedenlerini kullanmada başarılı olmaları için, söyleme, dinleme, düşünme, hareket ve yaratma aktivitelerinin hepsini, öğrenme yolları olarak birlikte kullanabilir.

Yönetken (1952), müzik dersinin, estetik ve sanatsal eğitimin en güçlü aracı olduğunu, bu nedenle çocuğa, ses, işitme ve zevk eğitimi vermek yerine, yalnızca müziğin teorisinden söz etmenin, çocuğu müzikten soğutabileceğini, hatta müziğe karşı nefret duygusu uyandırabileceğini belirtmektedir (Say, 1996: s.71).

Villa-Lobos (1950) da, benzer şekilde düşüncelerini şöyle dile getirmektedir: "Müzik öğretmeni, kendini hatalardan kurtarmalı, kağıt üzerinde kalan müziğin akademik kurallarını ve zekâ oyunlarını eğitim çerçevesine sokmadan, öğrencinin kulağını ve ruhunu eğitmelidir" (Say, 1996: s.30).

Okulda, öğrencilerin müzik zevkinin ve yeteneğinin geliştirilmesine yönelik müzik ders ve etkinliklerinin en önemlisi "ses eğitimi" dir. Bu nedenle, müzik eğitiminde öğretmenin kullanacağı eğitici müzik, teknik yönden, içerik yönünden ve müzikal yönden büyük önem taşımaktadır. Ses eğitiminde, öğrencilerin ses sağlığını korumak, seslerini doğru şekilde kullanmalarını ve bireysel olarak, grup olarak ya da birlikte şarkı söylemekten zevk almalarını sağlamak amacıyla, her sınıf ve yaş grubu için uy-

gun düzeyde şarkılar seçilmeli, doğru konuşma kuralları ve uygun ses eğitimi teknikleri ile verilmelidir (Elmas, 1988: 239).

Müzik derslerinde, öğretmenin ses eğitimi çalışmalarını verimli ve nitelikli bir şekilde yapması için, insan seslerini ve ses özelliklerini (özellikle çocukluk ve gençlik dönemi) iyi bilmesi çok önemlidir. Bu şekilde, ses eğitimi çalışmalarının ve şarkı seçiminin doğru yapılması ve uygun şarkı öğretim yöntemlerinin seçilmesiyle, hem öğrencilerin ses sağlığı korunacak, hem de istenilen düzeyde ve nitelikte ses eğitimi verilebilecektir.

İnsan Sesi ve Özellikleri

Müzik tarihinde bilinen ilk müzik aracı olan insanın kendi bedeni ve ses üretme organı, çalgılar içerisinde en eski, en doğal ve en değerli olanıdır. İletişim ve müzikal ifade aracı olarak kullanılan insan sesi, bireyin kendisini dışa vurmasına yarayan en güzel araçtır. Duygusal dünyamızı en kolay ele veren unsur sesimizdir. Duygunun ifadesini ses, anlamını ise konuşma vermektedir (Ömür, 2001: 27).

İnsan sesi, duyguların doğrudan ifade edilmesini sağladığından ve insanın kendi bedenine ait olduğundan, diğer çalgılarla üretilen seslere göre daha romantiktir (Vennard, 1967: 165).

Green'e (1975: 3) göre, benzersiz olan insan sesinin özellikleri şunlardır:

- İnsanın kendi bedenine aittir ve insan sesini, yalnızca onun kendi sahibi üretebilir.
- İnsan sesinin oluşumunda sırayla, "solunum, fonasyon, rezonans ve artikülasyon" olmak üzere, dört fiziksel süreç rol oynamaktadır.
- İnsanın ses organı, kas, kıkırdak ve kemikten yapılmıştır.
- Bir beyinle doğrudan bağlantılıdır.
- Altta ağız yolu, üstte burun boşluğu ve sinüsler olmak üzere, iki ses yoluna sahiptir. Ses yolu, diğer çalgılarda bir tanedir.
- Söz üretebilir. Ancak, sözler olmadan da, kişisel ve tanımlanabilen sesler üretme yeteneğindedir.

- İşitme duyusu yardımıyla ve kültürel olarak çeşitli seslere, benzer ve tanınabilir şekilde yanıt verir. Diğer bir deyişle, doğal olarak taklit etme özelliği vardır.
- İyi ya da kötü alışkanlıkları geliştirebilir.

Şarkı söyleme, müzikal ifadenin temel bir biçimidir. Müzikal çalgılar içinde, en incelikli, ustaca yaratılmış, zekâ ürünü ve esnek bir çalgı olan insanın bedeni ve ses organı ile ürettiği ses, içinde şarkı sanatının çekiciliğini, büyüsunü taşır. Çünkü sözlere yüksek bir anlatım gücü verir. Şarkı söyleme, dinsel törenlerin çok eski biçimlerinde ve eski çağlarda tiyatrodaki hayati bir rol oynamıştır. Aristoteles: “Şarkı, insanın en tatlı neşe kaynağıdır” derken, Athenaeus: “Birinin hiçbir şey bilmediğini itiraf etmesi utanılacak bir şey değildir, ancak, bunlar arasında şarkı söylemeyi reddetmesi utanılacak bir şeydir” diyerek, insan yaşamında şarkı söylemenin önemini dile getirmişlerdir (www.grovemusic.com).

“İnsan, yürüyen bir müzik aletidir” tanımına göre; insanın kendi bedeni ve ses organı aracılığıyla ürettiği sesinin içinde, bedeni, ruhu ve çevresi bulunur. Şarkı söyleme sanatında, kişisel özellikler, doğuştan ve sonradan kazanılmaktadır. Doğuştan yeteneğe ve lütfedilmiş sese sahip olan insan, sonradan ses eğitiminin kazandırdığı beceri ile bu yetisini güçlendirmektedir. Yetenek için, müzikâl zekâ ve işitsel kapasite yanında, ses kaslarına (gırtlak ve ses yolu) ayrıntılı hükmedebilme yeteneği gereklidir. Buna göre; ses eğitiminin temeli, kişide var olan özellikleri yeniden ortaya çıkarıp, doğal halini değiştirmeden kullanmasını ve sürdürmesini sağlamaktır (Denizoğlu, 2008).

Çağdaş müzik eğitimi yaklaşımlarından Kodaly metodunun temel ilkelerinden biri, müziği öğrenmede ve geliştirmede, herkesin kendi sesini, en uygun ve ulaşılabilir en ucuz müzikâl ifade aracı olarak kullanabileceği düşüncesidir. Kodaly’ye göre; insan sesi, müziğin temelidir. Şarkı söyleme, diğer müzikâl çalgıları çalmaya zemin hazırlar ve ilerletmeye yardımcı olur. Bütün çocuklar çalgı çalma yeteneğine sahip değildir ve herkesin bir çalgı sahibi olması zordur. Ancak, her sağlıklı çocuk, en güzel ve doğal müzik aracı olan sese sahiptir. Bu nedenle, müziksel işitme, okuma ve yazma becerisi, ses ile söyleme aracılığıyla elde edilir (Yiğit, 2000: 16,17). Bu bağlamda, müzik eğitiminde temel olan, çocuğun sesini eğitmek ve doğru şarkı söylemesini sağlamaktır.

İnsan sesi, en önemli iletişim ve müzikal ifade aracıdır. Bu nedenle, doğal hali korunarak ve doğru alışkanlıklar kazanılarak kullanılması, küçük yaşlarda başlayan ses eğitimiyle mümkündür. Aynı zamanda, müzik eğitiminin hedeflerine uygun olarak, başta ses eğitimi olmak üzere, müziğin her alanında öğrencide davranış değişiklikleri oluşturma sürecinde, öğretmenin de en çok kullandığı araç kendi sesidir. Bu noktada, bir müzik öğretmenin, doğuştan başlayarak, insanın müzikal gelişimi ve ses özellikleri konusunda bilgi sahibi olması son derece önemlidir.

Çocuğun Müzikal Gelişimi ve Ses Özellikleri

Belgin'e (1995) göre; insanın ürettiği ilk ses, frekansı yaklaşık 440 olan, doğum sırasındaki ağlama sesi olarak kabul edilmektedir. İlk aylarda 294-587 Hz yüksekliğinde olan ses giderek genişler. Bebeklerde çığlık sesi 2637 Hz'e kadar çıkabilir. Gelişmenin tamamlanması aşamasında yüksek frekanslar giderek kaybolur. Fiziksel gelişimle birlikte gırtlak, dolayısıyla da ses gelişir. Çocuğun ses sınırları doğuştan ergenlik çağına kadar genişlemeyi sürdürür (Çevik, 1999: 31). Çocuğun müzikal gelişimi yaşlara göre şöyledir:

- 1 yaşında, hareketli bir müziğe, elleri ve sesleriyle katılmaya çalışır. Aynı müzik parçası tekrarlandığında, tanıyıp aynı hareketleri yapmayı ve aynı sesleri çıkarmayı öğrenir. Birinci yıldaki en belirgin gelişme, müziği seslendirmedir.
- 2 yaşında, müziği dinlemeyi sever ve kendi hareketlerini müziğin ritmine uydurmaya çalışır. Ritmlere sözlü olarak ve motor davranışlarla eşlik edebilir. Sesi Fa1'e ulaşmıştır.
- 3 yaşında, şarkıların nakarat bölümlerini, kendi başına söylemeye başlar ve şarkılara alkışla eşlik eder.
- 4 yaşında, ses, ton ve ritmleri üretmeye başlar.
- 5 yaşında, şarkı söyleyebilir. 3-5 yaşlarında sesleri Mi1'e ulaşabilir. 3-5 yaşları arasında, müziği, hareketlerle tepki vermekten çok oturarak dinleme eğiliminde oldukları görülmektedir. Bu özellik, okulöncesi çocuğuna dinleme ve sessiz kalma alışkanlığını da kazandırmaktadır. Çocukların, müziğe verdikleri tepkileri artan bir şekilde içselleştirmeleri ve bunu yaratıcı oyun ve arkadaşlarıyla

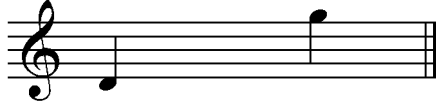
sosyal ilişkiler kurma (örneğin dans etme) şeklinde, geniş bir bağlamda kullanılmalarıyla okulöncesi dönemde müzik etkinliği zenginlik kazanır. Okulöncesi dönem çocuğu için müzik ve dans, kendini ifade etme aracı olmanın ötesinde, onun sosyal gelişimi için de önemli bir etkinliktir. Çünkü çocuk, müzik eşliğinde arkadaşlarıyla daha kolay bir iletişim kurabilmektedir.

- 6 yaşında, sesleri ayırabilir, tonlama ve şarkıda diksiyon gelişir. Çocukların ses genişliği ve alanı, 6 yaşına kadar daha çok aşağıya, 6 yaşından başlayarak hem aşağıya hem yukarıya doğru genişleyen bir gelişme gösterir. Ancak bu, her yaşta, her çocukta aynı değildir. Çocuğun içinde yaşadığı doğal, toplumsal ve kültürel ortama göre değişir.
- 7-8 yaşlarında, 6 yaşın sahip olduğu özellikler sürer. 6-8 yaşlarında çocuk sesleri Si1'e ulaşır. 8 yaşındaki çocuklarla yapılan çalışmalarda, ses sınırları Re1-Si1 arasında olmalıdır.
- Bebeklik ve erken çocukluk dönemlerinden sonra, çocuk sesi 9 yaşına kadar genellikle aynı karakteri taşır. 9 yaşından başlayarak göğüs, baş ve ikisi arasında yer alan ses bölgeleri oluşmaya ve giderek belirginleşmeye başlar. Böylece çocuğun sesi yeni bir karakter kazanır. 9 yaşında, gırtlak büyümeye, ses sınırları genişlemeye başlar. Ses, orta gürlükte, yumuşak ve tatlı bir karaktere sahiptir. Ses genişliği Re1-Do2 arasındadır. Kız ve erkek çocuk sesleri arasında önemli bir fark olmamakla birlikte, erkek çocukların sesleri, kızlara göre daha iyi bir gelişim gösterir. 9 yaşından önceki dönemde elverişli bir ortamda genellikle orta gürlükte (mf-mp), yumuşak ve tatlı bir karakter taşıyan çocuk sesi, 9 yaşından başlayarak daha da gelişerek 12-13 yaşlarında en üst noktaya ulaştıktan sonra, 13-14 yaşlarında (ses değişimi) yeni bir oluşum dönemine girer (Uçan, 1997: 22-23).
- Kahn'a (1944) göre; 10 yaşında ses, Re1-Re2'ye (bir oktav) kadar genişler. Çocuğun gırtlaklığı küçük ve ses telleri kısa olduğu için kısa hava dalgaları oluşur ve ses tizleşir (Polat, 1999: s. 34). Bu yaştan sonra, kız ve erkek çocuk seslerinde incelik ve kalınlık ortaya çıkar. Kızlarda, göğüs sesleri henüz oluşmamıştır, erkeklerde ise parlak bir göğüs sesi oluşmuştur.

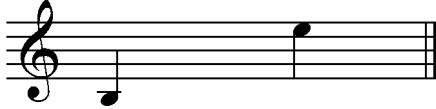
Çevik (1997), 7-10 yaş arasındaki çocuklara ses eğitiminin korolarda verilmesi gerektiğini, bu şekilde, kalıcı ve kaliteli bir sese sahip olacaklarını belirtmektedir (Polat, 1999: s. 35). Koroda ses eğitimi gören çocuklar, iki gruba ayrılırlar:

- Tiz ya da soprano ses
- Kalın ya da alto ses

Aşağıda, bu seslerin sınırları görülmektedir.

Soprano Çocuk Sesi

Alto Çocuk Sesi

Müzik eğitiminde koro çalışmaları, çocuğun gelişiminde önemli bir yere sahiptir. Bu çalışmalarda çocuklar, bir yandan müziğin temel işlevlerini ve müziği oluşturan öğeleri öğrenirken aynı zamanda sesin oluşumunu, ses organını, kendi seslerinin özelliklerini, doğru kullanmasını ve korumasını da öğrenirler. Güzel konuşma alışkanlıkları ve birlikte şarkı söyleme disiplini koro çalışmalarıyla yerleşir. Yaş ve ses özelliklerine, dinamiklerine uygun şarkıları, toplu ve bireysel olarak, doğru ve güzel seslendirerek istenilen nitelikte şarkı söyleme becerisini ve sevgisini kazanırlar (Yiğit, tarihsiz).

Kadın sesleri ve çocuk sesleri benzer özellikler taşırlar, bu nedenle gırtlak yapıları da aynıdır. Ses tınları ve gürlükleri farklı olsa da, yükseklik ve titreşim sayıları birbirine yakındır. Bununla birlikte çocuklar, kalın tonları kadınlar kadar rahat söyleyemezler. Elmas'a (1987) göre, çocuk sesleri, kadın sesleri ile birlikte değerlendirilmemelidir. Kız ve erkek çocuk sesleri arasında bile belirgin farklılıklar vardır ve bazı sesler dışında, kapasite, ses sınırı ve tını yönünden farklılık göstermekte, bazı duyguların yansıtılmasında kadın seslerine göre yetersiz kalmaktadır (Polat, 1999, 35).

Çocuklar, şarkı söylemeye başladıklarında, annelerinin sesini örnek alırlar. Annelerinin sesi, onlar için değerlidir. Bu nedenle, bayan eğitimcileri daha kolay taklit edebilirler. Bu dönemde, çocuğun ses özellikleri; yalın, düz yani vibratosuz, parlak ve renklidir. Bazılarında, kalın tonlar biraz daha koyu ve tınılıdır (Çevik, 1999: 51).

- 11-12 yaşlar, kız ve erkek çocuklarda, ses organı ve ses sınırlarının en genişlediği dönem olarak kabul edilir. Çocuklar, premütasyon dönemindeyler. 11 yaşında ses sınırlarına Do1 de eklenir. Bu ses sınırlarında şarkı söylemek, ses de bir sorun yoksa zararlı değildir
- 1-2 yaşına kadar 5 yarım ton olan ses kapasitesi, 12 yaşında 14-19 yarım tona (yaklaşık 1,5 oktav) çıkar. Kız ve erkek çocuk seslerinde farklılık yoktur. Her ikisi de ses türü olarak soprano ve altodur. 12 yaşında kız sesleri 16-22 yarım ton, erkek sesleri 14-19 yarım tona ulaşır. Ses genişliği 9 yaşından başlayarak gelişir ve 13 yaşında en yüksek noktaya, 1,5 oktava ulaşır (Cevanşir-Gürel, 1982: 58).

Koray'a (1951) göre; çocukların ses alanı, 9 yaşına kadar genellikle dardır ve ses alanı altılı aralığı aşan şarkıları kolay söyleyemezler. 9-13 yaş arası, ses alanı daha geniş ve berraktır. Bir oktav ses alanı olan şarkıları genellikle kolay söyleyebildikleri gibi, ses alanı 1,5 oktav olan şarkıları da söyleyebilirler (Say, 1996: s. 21).

Çocuk sesleri doğru kullanıldığında, tek register olarak eğitilebilmektedir. Çocukların konuşma seslerinde register kırılması ve havalı ses üretme, genellikle okul çağlarında sesin yanlış kullanılmasından dolayı ortaya çıkmaktadır. Sesin kullanımı sırasında yapılan yanlışlar şunlardır (Cevanşir ve Gürel, 1982: 58):

- Normal ses sınırlarını aşma,
- Çocuk yaşına uymayan ses dinamizmi (çok kuvvetli söyleme ve bağırma),
- Solunumu iterek (forse) kullanma,
- Uzun süreli koro çalışmaları,
- Seslerin sınıflandırılmasında yapılan yanlışlıklar,
- Bağırarak konuşma,
- Sözcükleri iyi artiküle etmeme.

Okul çağı çocuklarının sürekli bağırarak seslerini yanlış kullanmaları, ses tellerinde önemli sorunlara yol açmakta, sesin kötü kullanımından kaynaklanan fonksiyonel ses sorunlarına rastlanmaktadır. Bunun yanında, yetişkinlerde görülen birçok ses probleminin çocukluk çağında başladığı bilinmektedir. Bu nedenle, çocukluk çağında ses hastalıklarının zamanında ve doğru teşhis edilmesi önemlidir. Çünkü tedavi daha hızlı ve etkili olmaktadır (Yiğit, tarihsiz).

Ekonomik, sosyal ve kültürel yönden sorunlarını çözmüş ve ses birliği kurularak söyleme geleneği gelişmiş olan ülkelerde, aile, okul ve toplumun olumlu etkileriyle, çocuk sesleri daha kaliteli ve ses sınırları daha geniştir (Egüz, 1980: 114). Bu bağlamda, doğru zamanda ve doğru bir yaklaşımla uygulanan müzik eğitimi anlayışıyla, çocukların sesleri en iyi şekilde gelişeceği gibi, ses sağlıkları da korunmuş olacaktır. Ancak daha önemlisi, çocukları, sesin doğru kullanılması ve ses sağlığının korunması konusunda bilinçlendirmek ve bu yönde eğitmektir. Bu nedenle, müzik öğretmenlerine, dolayısıyla müzik öğretmeni yetiştiren kurumlara önemli görevler düşmektedir.

Çocuklara Yönelik Ses Eğitimi

Okul müzik eğitiminde, ses eğitimine yönelik ders etkinliklerinin en doğru ve en verimli şekilde yürütülmesi amacıyla öğretmen, sınıftaki tüm öğrencilerin seslerini iyi tanımalıdır. Çünkü bireysel ve grup çalışmalarına katılacak öğrenciler bu şekilde belirlenebilir. Bunun yanında, çocuklar söylemeyi ve dinlemeyi öğrenirken, eğitime ve desteğe fazlaca gereksinim duyarlar. Bu nedenle, müzik öğretmenleri, öğrencilerin söyleme ve dinleme yeteneklerini geliştirmede aktif rol oynarlar. Bu noktada, dikkate alınacak birçok faktör olmakla birlikte en önemlisi, bir öğretmenin ne yapabileceği üzerine odaklanmasıdır. Bütün öğrenciler, dinleme ve söylemede daha iyi olabilir ve gelişebilirler. Müzik odasının kullanılması, sınıfın fiziksel yapısı, kültürel beklentiler, disiplin, hareketin kullanılması, yaratıcılık ve imgelerin (tanımlar-tasvirler-benzetmeler) kullanılması öğretmenin kontrol edebileceği şeylerdir. Ayrıca, sesin doğru ve güzel kullanılmasına yönelik becerilerin kazanılması, tek başına ve küçük bir grup içinde söyleme, ses genişliğinin artırılması ve sesi geliştiren şarkıların öğrenilmesi için fırsatlar sunabilir.

Ses eğitiminin gereği olan vücut rahatlığı ve yumuşaklığı, doğru duruş, solunum çalışmaları, dil-konuşma alıştırmaları, ses çalışmaları ve öğ-

retilecek şarkıya uygun yaratıcı çalışmalar, gerektiğinde oyun ve hareketlerle yapılmalıdır. Örneğin; solunum kontrolünün geliştirilmesi için çocuklar, "Soluk sesin gücüdür!" sözünü, "gücüdür" sözcüğünü vurgulayarak ve boyun bölgesinde gırtlığa dokunarak söyleyebilirler. Şarkı söylerken, soluğun gücü dikkatli kullanılmalı, çocukların bağırmadan söylemelerine özen gösterilmelidir.

Doğru ve dengeli vücut duruşunun (postür) öğretilmesi, kolay ve eğlenceli olabilir. Çocuklar sandalyenin önünde otururlarken, öğretmen doğru duruşla ilgili kuralları söyler. Örneğin; "ayaklar yerde, göğüs yukarda" der ve çocuklar tekrarlarlar. Diğer doğru duruş alışkanlıkları için de aynı yöntem uygulanabilir. Çocuklar bazen, ne yapmamaları gerektiği söylendiğinde ve yanlış davranış gösterildiğinde, doğru olanı daha kolay öğrenmektedirler.

İyi şarkı söylemek için gerekli olan ağız açıklığının öğretilmesi çok önemlidir. Dil, ağız içinde fazla öne ve geriye gitmemeli, serbest olmalı, alt çene rahatça düşmelidir. Bu amaçla, esneme hareketi, şaşırma karşısında ağzın açılması hareketi ya da bir elmadan büyük bir parçanın ısırılması hareketi taklit edilebilir. Ayrıca, "bah, yah" vb. hecelerle çalışılabilir. Doğru ağız pozisyonunu öğretmen gösterir, öğrenciler taklit ederler.

Ses eğitimi etkinliklerinde, özellikle zevk eğitimi yapılırken, müzik dinlemeye yönelik olumlu davranışlar da kazandırılmalıdır. Çocukların dinleme becerisini geliştirmek için en iyi ve en kolay yollardan biri, bir elle, kulağın birini kapamaktır. Bu uygulama, bir ezgiyi tekrarlarlarken, bir şarkıyı ya da bir şarkı cümlesini söylerken her zaman yapılabilir. Diğer bir yol, çocuklardan gözlerini kapamalarını isteyerek, seslere odaklanmalarını sağlamaktır. Çocuklar, önce sesleri işitmeli, beyinlerinde algılamalı, sonra söylemelidirler. Bu aşamada, öğretmen, bir şarkı cümlesini örneklerken çocukların söylemediklerinden emin olmalıdır. Bu amaçla, el işaretleri kullanılabilir (bende, şimdi sıra sizde, durun vb.). Çocuklar, kendi seslerini, diğer çocukların sesini ya da küçük bir grubun söylediği bir şarkıyı ya da şarkı cümlesini dinlerken, seslerin doğru olup olmadığını, şarkı seslerinin iyi olup olmadığını duyabilirler. Çocuklara kendilerini dinlemeyi öğretmenin önemli bir yolu, bir şarkı cümlesini yalnız söylemelerini sağlamaktır. Yanlış seslerde öğretmen yardımcı olabilir. Ses yükseklikleri için el işaretleri, beden hareketleri kullanılabilir. Daha sonra küçük bir grupta ve son olarak da sınıfla çalışmaya devam edilebilir (Merrill, 2002).

Ses eğitimi derslerinde, yapılacak hazırlık çalışmalarının süresi, ders süresine göre uygun şekilde ayarlanmalı, çok uzatılmamalıdır. Yıllık planlar, ses eğitiminin sorunlarını çözmeye yönelik ve gereksinimleri doğrultusunda yapılmalıdır. Derslerde, öğrencileri güzel müzik yapmaya özendirecek etkinliklere yer verilmeli, öğretilecek şarkıların, öğrencilerin düzeyi ve ses özelliklerine uygun olması yanında, toplumda yaygınlaşarak, ulusal müzik dağarının oluşmasına katkıda bulunacak nitelikte olmasına özen gösterilmelidir (Say, 1985: 971).

ÇOCUKLARA YÖNELİK ŞARKI SEÇİMİ VE ÖĞRETİMİ

Müzik eğitiminde, öğrencinin müzik zevkini geliştirmede ve müzik dersini sevdirmede, şarkı öğretimi en önemli yöntemdir. Ancak, çocuk beğenisine, psikolojisine ve düzeyine uygun şarkıların seçilmesi önemlidir. Yönetken'e (1950) göre; okul müzik eğitiminde çocuklara öğretilecek şarkılar, üç temel kategoride toplanmaktadır:

- Yerli besteciler tarafından bestelenen özgün şarkılar
- Halk müziğinden seçilmiş, okula uygun türküler
- Yabancı ülke ve bestecilerden yapılan uyarlamalar

Uyarlamada prozodiye (söz ve ezgi uyumu) önem vermek, çocukların anadillerinde yazılmış şarkı sözlerini doğru biçimde seslendirmesini ve şarkıyı sevmesini sağlar. Avrupa ve Amerika'da kullanılan okul şarkılarının özelliklerine bakıldığında, uyarlama konusuna yeterince önem verdikleri görülmektedir. Avrupa ve Amerika'da kullanılan ve yukarıdaki üç kategoriyi de içine alan okul şarkıları, değişik konuları ezgisel olarak vermektedir. Böylece, müzik dersleriyle diğer dersler arasında ilişki kurulabilmektedir. Ayrıca bu şarkılar, değişik formlarda, her tonda ve tartımda yazılmışlardır. İşitme eğitiminde ve farklı konuların açıklanması ve işlenmesinde de bu şarkıların büyük yararı olmaktadır.

Yabancı ülkelerin okul müzik kitaplarında, ulusal ve eğitsel nedenlerden dolayı, halk şarkılarına bolca yer verilmektedir. Çocukların kendi ezgilerine gösterdikleri ilgi ve sevgi, yabancı ezgilere olandan daha güçlü ve doğaldır. Böylece, halk ezgisi, ulusal eğitimin de önemli bir faktörüdür. Ancak okul müzik eğitiminde kullanılacak her ezgi, halk ezgisi de olsa, kesinlikle okul ortamına uygun olmalıdır (Say, 1996: s. 36, 45).

Anonim çocuk ezgileri, yaratıcıları bilinmeyen, ancak bir çocuk kuşağından diğer çocuk kuşağına, kulaktan kulağa, ağızdan ağıza geçen, çocukların ortak malı olmuş, çocuk müzik folkloruna ilişkin ezgilerdir.

“Yağmur yağıyor, seller akıyor, arap kızı camdan bakıyor.”

“Ak taş kara taş, ver Allahım bir güneş” vb.

Anonim çocuk ezgileri, yalnızca folklor açısından değil, eğitsel yönden de önemlidir ve öncelikle çocuk müzik beğenisi hakkında fikir vermektedir.

Ses eğitimi etkinliklerinde, öğretilecek şarkıların konuları da son derece önemlidir. Ancak, şarkıların konularına göre zamanında öğretilmesine ve çocukların kendi bildikleri ya da anlamaya başladıkları olayları içeren şarkıların öğretilmesine dikkat edilmelidir. Örneğin; haftanın günleri, renkler, vücudun bölümleri, doğa olayları, temizlik, çocukların kendi isimlerinin geçtiği şarkılar, taşıtlar, hayvanlar, müzik çalgıları, sayılar, giysiler, özel günler (23 Nisan, 10 Kasım vb.). Bazen, bilinen bir şarkının sözlerinde değişiklikler yapılarak, öğretilmek istenen bir konu ile ilgili sözler yazılabilir. Çocuklar zaman zaman kendileri de şarkılar oluştururlar. Eğitimci, tüm sınıfa bu şarkıyı sunabilir ve bu çocuklar için çok yararlıdır. Şarkıların önemli bir özelliği, çocuklar tarafından hoşlanılmayan, önemsenmeyen, yanlış anlaşılan, bilinmeyen ve korkulan şeyler hakkında olumlu duygular yaratmalarıdır (Ürfioğlu, 1989: 31).

Şarkı öğretiminden önce yapılan solunum ve rahatlama çalışmalarının oyunlaştırılarak verilmesi eğlenceli ve yararlı olacaktır. Örneğin; çiçek koklama, güzel pişmiş bir yemeği koklama, sıcak bir çorbayı üfleyerek içme, balonu üfleyerek şişirme, tren sesi çıkararak yürüme vb. egzersizler, solunum çalışmaları için uygulanabilir. Rahatlama çalışmaları için; kelebeklerin uçuşu, arıların bir çiçeğe konmaları, balıkların yüzme hareketi, kuzuların çayırdaki koşması vb. ya da sayılarla ilgili bir şarkı öncesinde, sayı kadar yürüme, koşma, sıçrama, yere yatıp kalkma, diz üstünde yürüme gibi hareketler yapılabilir.

Merrill'e (2002) göre; çocuklar şarkı söylemeyi, özellikle de yalnız söylemeyi çok severler. Söylemeleri için basit bir şarkı cümlesi verilen utangaç çocuklar bile, sınıf onların çabasını alkışladığında, kendilerini iyi hissederler. Eğer şarkı söyleme konusunda gelişir ve nasıl söyleyeceklerini bilirlerse, bundan zevk alır, mutlu olurlar. Bu bağlamda, yüksek beklentilerin ve pozitif disiplinli bir yaklaşımın olduğu, cesaretlendiren bir sınıf atmosferi,

bireysel ve küçük gruplarla çalışmayı olanaklı kılarak, çocukların kendilerini rahat hissetmelerine ve tek başına söylemeye istekli olmalarına izin verecektir.

Bireysel ya da grup olarak şarkı söylemek, tüm çocuklar için uyarıcıdır, özgürlük duygusu veren bir deneyim sağlar, neşe ve canlılık verir. Aynı zamanda, çocukların gözleme, anlama ve anlatma yeteneklerini geliştirdiği gibi sosyal ilişkilerinin gelişmesini de sağlar. Ayrıca, sözcük dağarcıklarının zenginleşmesine ve konuşma yeteneklerinin gelişmesine yardım eder. Şarkı söyleme ve konuşma birbiriyle çok yakından ilişkili olduğu için, okul öncesi dönemde öğretilecek olan şarkıların sözleri, çok basit, sade ve anlaşılabilir nitelikte olmalı, çocuğa yararlı ve öğretici şekilde, özenle yazılmalıdır. Sözcüklerin, doğal konuşmadaki iniş-çıkışlar ve vurgularla karşılaştırılarak müziğe uyarlanması da çok önemlidir. Sözcük düzeni ve vurguları bozuk olan şarkıların öğretimi, çocukların konuşma yeteneğini zorlaştırır. Buna karşılık, doğal iniş çıkışları vurgulayan bir şarkı ile çocuk çok şey öğrenebilir (Ürfioğlu, 1989: 31).

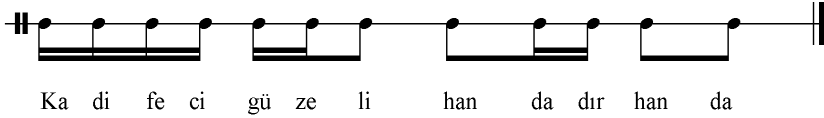
Ses eğitiminde, şarkı söyleme yoluyla, dil gelişimine büyük katkı sağlanabilir. Bu bağlamda çocuk şarkıları, çocukların konuşma becerisini, yani sözcükleri doğru söyleyebilme yeteneğini geliştirmede ve sözcük dağarcığını zenginleştirmede oldukça önemli bir etkidir.

Çocukların müziksel dil gelişimiyle, müziksel düşünce, müziksel duygu, müziksel davranış ve müziksel sezgi gelişimi arasında çok sıkı bir ilişki vardır. Çocuklar, önce konuşma dilini öğrenir gibi, şarkı söyleme dilini öğrenirler. Daha sonra bu dili çalgı çalma diline dönüştürürler. Sözel dil ile müziksel dil arasında oldukça büyük bir benzerlik olduğu söylenebilir. Sözel dildeki harf, hece, sözcük, ibare, cümlecik, cümle ve paragrafa karşılık, müziksel dilde ses, göze, motif, ibare, cümlecik, cümle ve dönem vardır. Çocukların sözel anadillerini öğrenir gibi müziksel anadillerini öğrenmelerinde, bu benzerlik etkin ve belirleyici rol oynamaktadır. Ayrıca, dilin müziği ile müziğin dili bütünleştiğinde, söz ile ezgi ya da ezgi ile söz arasında, anlatımda güçlü bir uyum, kaynaşma ve bütünleşme ortaya çıkmaktadır (Uçan, 1997: 132).

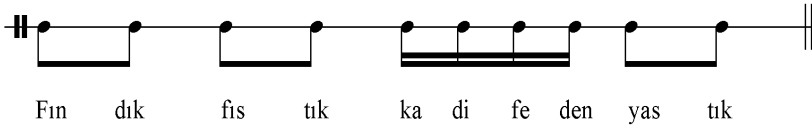
Çocuğun şarkı söyleme zevkinin ve becerisinin, dolayısıyla müzikal yönünün gelişmesinde bir diğer önemli ve temel yaklaşım, "ritme dayalı eğitim"dir. Ürfioğlu'na (1989: 39) göre; ritm kavramının işlenmesi, özellikle okul öncesi çocuğu için çok önemlidir. Çünkü çocuklar, müziğin ritmine

karşı çok duyarlıdırlar ve sessizce oturup müzik dinlemeyi değil, müzikle hareket etmeyi isterler. Bu konuda çevreden destek gördüklerinde, hareketleriyle müziğin birleşmesinden derin bir haz duyarlar. Ritme dayalı bu eğitim, çocuğa kendi kendini kontrol etme alışkanlığı kazandırır, çocukta bağımsızlık duygusunun oluşmasına ve kişiliğinin gelişmesine yardımcı olur

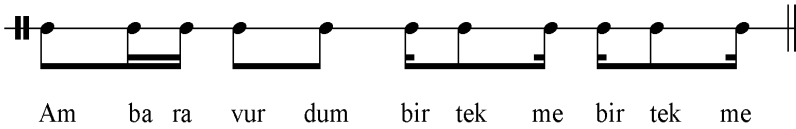
Yönetken'e (1953) göre; ülkemizde, çocukların kendi aralarında söyledikleri anonim çocuk ezgileri, ritmik sayma-sayışma ve tekerlemelere baktığında, daha çok sekizlik, dörtlük ve on altılık nota değerlerinin ve bunların çeşitli değişimlerinin kullanılmakta olduğu görülür. Örneğin; "Kadifeci güzeli handadır handa" cümlesi, sekizlik ve onaltılık değerlerden oluşmaktadır.

"Fındık fıstık, kadifeden yastık" cümlesinde, kadifeden sözcüğü 4 onaltılık, diğerleri sekizlik değerlerdir.

"Ambara vurdum bir tekme, bir tekme" cümlesinde, "bir tekme, bir tekme" senkop için güzel bir örnektir.

Yukarıdaki örneklerden, çocuğun ritmik, hareketli bir varlık olduğu kolayca anlaşılabilir ve öncelikle bu değerleri bilinçlendirerek, müzik eğitiminde kolayca başarıya ulaşılabilir (Say, 1996: s. 78). Bu bağlamda, şarkı-

lar, öğretime yardımcı olabilmek için, harekete yönelik, zevkli ve eğlendirici nitelikte olmalıdır. Monoton, yorucu ve tekrarlı şarkılar yararlı değildir. Müzik derslerinde, hareketle birlikte öğretilen şarkılar, pozitif bir yolla çocukların enerjisini yönlendirmede çok yararlı ve etkili olmaktadır. İlköğretim müzik öğretmenleri, her çocuğun şarkı söylemekten zevk almasına ve şarkı söylemede başarılı olmasına yardımcı olmak için, bunu bir öncelik olarak uygulamalıdır. Bu şekilde, her çocuğa yaşamları boyunca kullanacakları değerli bir armağan vermiş olacaklardır (Merrill, 2002)

Çocuklar için şarkı söylemenin yararları şunlardır:

- Şarkı söyleme, çocukların sesleri ayırt edebilme ve doğru tempoda söyleme becerilerini geliştirir.
- Konuşma becerisini ve sözcük dağarcığını geliştirir.
- Çocuklar, birlikte söyleme yolu ile topluluğa uymayı, sorumluluk duygusunu, kurallara uyma alışkanlığını ve dikkat geliştirmeyi öğrenirler.
- İyi şarkı söyleyen çocuklarda güven duygusu gelişir.
- Çocuklar, susmayı, dinlemeyi, arkadaşlarına saygıyı öğrenerek, sosyal ve duygusal yönlerden gelişirler.
- Şarkı öğretiminde uygulanan oyun ve hareket, bedensel ve psiko-motor gelişimi olumlu yönde etkiler (Akandere, 2004: 51).

Şarkı söylemenin çocuklar için yararlı olması, şarkı seçiminin doğru yapılması yanında, şarkı öğretiminde doğru yöntem ve tekniklerin uygulanmasına bağlıdır. Bu noktada her öğretmen, doğru, yararlı ve yaratıcı olduğuna inandığı farklı yöntemler uygulayabilir. Bununla birlikte, genel olarak izlenebilecek yollar şunlardır:

- Öğretmen önce şarkının adını söyler ve konusu hakkında kısa bir açıklama yapar. Şarkı içindeki bilinmeyen sözcüklerin anlamını açıklar. Bu sözcükler öğretilirken, yardımcı araç olarak bazı resimler, kuklalar ya da kısa bir öykü anlatımı kullanılabilir.
- Eğitimci, şarkının ezgisini bir çalgı ile çalar ve şarkıyı birkaç kez söyler.
- Şarkı bölümlere ayrılır ve parçadan bütüne geçiş yapılır.
- Şarkının sözleri çalışılır.

- Şarkı ile ilgili ritm çalışmaları yapılır.
- Şarkıyla ilgili basit ritmik hareketler, danslar ve rontlar yapılabilir.
- Şarkı bir çalgı eşliğinde öğretilir ve söylenirse daha eğlenceli olur.
- Tüm çocukların şarkıya katılımı sağlanmalı ve ses sorunu olan çocuklar desteklenmelidir (Ürfioğlu, 1989: 34).

Sonuç, Tartışma ve Öneriler

Ülkemizde örgün eğitimin temeli olan okulöncesi ve ilköğretim kurumlarında, çocukların müzik sevgisi ve bilgisiyle donanımlı olarak yetiştirilmesi, nitelikli bir müzik eğitimi anlayışı ve nitelikli müzik öğretmenleri aracılığıyla gerçekleştirilebilir. Böylece, çocuklar gelecekte, bedensel, zihinsel ve ruhsal yönlerden sağlıklı, dengeli ve üretken bireyler olarak toplum içerisindeki yerlerini alabilecekler ve bu durum, çağdaş düzeyde ulusal müzik kültürünün oluşturulması ve müzik zevkinin geliştirilmesine katkı sağlayacaktır.

Çocukların müzik yeteneğinin doğru anlaşılması ve tanımlanması, müzik eğitiminin iyi planlanması ve belirlenen hedefler doğrultusunda sağlıklı bir şekilde yürütülmesi açısından büyük önem taşımaktadır. Müzik eğitiminde yaşanan sorunların birçoğu, bilgi eksikliği yanında, araç-gereç, yöntem ve ölçme-değerlendirmedeki yetersizlikler sonucu, çocukların müzik yeteneklerinin doğru değerlendirilememesi nedeniyle ortaya çıkmaktadır. Bir öğretmenin, öğrencilerinin müziksel yeteneklerini doğru ve tutarlı biçimlendirebilmesi yönünde doğru müzik eğitimi verebilmesi, müzikal yeteneği yanında, çağdaş bir eğitim anlayışına sahip olmasına bağlıdır. Bu nedenle, müzik öğretiminin geliştirilebilmesi için, ilk olarak müzik öğretmeni yetiştirme düzeni, tüm aşamalarıyla etkili ve verimli olarak işletilmeli, ülkemizin gerçekleri ile çağın gereklerine uygun nicelik ve nitelikte müzik öğretmeni yetiştirilerek, etkin ve verimli olacak şekilde görevlendirilerek çalıştırılmalıdır. Müzik eğitimi programları daha gerçekçi, çağdaş ve tutarlı biçim ve içerikte düzenlenmelidir (Uçan; 1997: 182).

Töreyin'e (1997) göre, okul öncesi ve ilköğretim kurumlarında görev alabilecek niteliklere sahip müzik öğretmenlerinin yetiştirilmesi, müzik öğretmeni yetiştiren kurumların temel amaçlarından biri olmalıdır. Bu

bağlamda, Müzik Eğitimi Anabilim Dallarında eğitim; okulöncesi müzik öğretmenliği, ilköğretim müzik öğretmenliği ve ortaöğretim müzik öğretmenliği olarak programlanmalı, ses, çalgı ve müzik kuramları dersleri, her düzey için, o yaş çocuğunun özelliklerine göre yeniden düzenlenmelidir.

Müzik öğretmeni adaylarının, ileride etkili bir ses eğitimi hizmeti verebilecek donanıma sahip olmaları, onlara sunulacak nitelikli bir eğitim anlayışıyla sağlanabilir. Bu nedenle, temel ses eğitimi teknikleri ve şarkı repertuarı yanında, gelecekte eğitimlerinden sorumlu oldukları öğrencilere yönelik ses eğitimi yöntem ve teknikleri ile ses özellikleri ve ses sağlığının korunması konularında yeterli eğitimden geçirilmeleri büyük önem taşımaktadır. Müzik Eğitimi Anabilim Dallarında uygulanan eğitim programı, çocuk seslerinin özellikleri ve eğitimlerinin nasıl olması gerektiği konularında, müzik öğretmeni adaylarının donanımlı bir şekilde yetiştirilmelerine yönelik amaçlar taşınmalı, bilgi ve uygulama düzeyinde bu konulara yönelik yeterli eğitim verilmelidir. Ülkemizde, nitelikli müzik öğretmenleri aracılığıyla nitelikli müzik eğitiminin gerçekleşmesi, yaratıcı, müziği seven ve estetik duyguları gelişmiş bireylerin yetişmesine olanak sağlayacaktır.

KAYNAKLAR

- Adler, A. (2003). İnsan Tabiatını Tanıma. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Akandere, M. (2004). Eğitici Okul Oyunları. Ankara: Nobel Yayın, No: 473.
- Cevanşir, B. ve Gürel, G. (1982). Foniatri. İstanbul: Sanal Matbaacılık.
- Çevik, S. (1999). Koro Eğitimi Yönetimi ve Teknikleri. Ankara: Yurtrenkleri Yayınevi.
- Denizoğlu, İ. (2008). Güzel Şarkı Söylemenin Sırları. İzmir: Seminer.
- Egüz, S. (1980). Toplu Ses Eğitimi 1. Ankara: Ayyıldız Matbaası.
- Elmas, Y. (1988). Çocuklar ve Gençler İçin Yazılacak Eğitici Müzik İhtiyacı ve Bestecilerin Bu Yönde Teşviki. Ankara: Birinci Müzik Kongresi Bildiriler. Kültür ve Turizm Bakanlığı Güzel Sanatlar Genel Müdürlüğü. 14/18 Haziran.

- Greene, A. (1975). *The New Voice "How to Sing and Speak Properly"*. Chappel & Co., Inc., U.S.A.
- Guttek, G. L. (2001). *Eğitime Felsefi ve İdeolojik Yaklaşımlar*. Ankara: Ütopya Yayınevi.
- Merrill, J. D. (2002). *Successful Singing for All in the Elementary Grades*. *Music Educators Journal*, Vol. 89, Issue 2.
- Ömür, M. (2001). *Sesin Peşinde*. İstanbul: Pan Yayıncılık.
- Polat, S. (1999). *Ergenlik Dönemindeki Ses Problemleri*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Robinson, K. (2003). *Yaratıcılık "Aklın Sınırlarını Aşmak"*. İstanbul: Kitap Yayınevi.
- Say, A. (1985). *Müzik Ansiklopedisi*. Ankara: Başkent Yayınevi, 4. cilt.
- Say, A. (1996). *Müzik Öğretimi*. Ankara: Müzik Ansiklopedisi Yayınları.
- Töreyn, A.M. (1997). *Türkiye'nin İlköğretim Kurumlarındaki Müzik Eğitimcisi Sorunu*. *Filarmoni Sanat*, Sayı.142.
- http://www.muzikegitimcileri.net/bilimsel/makale/M-Toreyn_10.html
- Turgut, İ. (1992). *Eğitim Üzerine Felsefi Bir Deneme*. İzmir: Bilgehan Matbaası.
- Uçan, A. (1997). *Müzik Eğitimi, Temel Kavramlar- İlkeler-Yaklaşımlar*. Ankara: Müzik Ansiklopedisi Yayınları.
- Ürfioğlu, A. (1989). *Bebeklik ve Okulöncesi Dönemde Müziğin Gelişimi ve Eğitimi*. İstanbul: Ya-Pa Yayınları.
- Vennard, W. (1967). *Singing the Mechanism and the Technic*. Newyork: Carl Fischer, Inc.
- Yiğit, F. (2000). *Müzik Eğitiminde Kodaly Metodunun Rolü*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Yiğit, N. (tarihsiz). *Koroda Ses Eğitimi Çalışmalarının Çocuk Ses Gelişimine Etkileri*. http://www.sosyalbil.selcuk.edu.tr/sos_mak/makaleler
- <http://www.groovemusic.com/shared/views/article.html>

